

A hadigazdaság és a katonai gazdálkodás kapcsolataiban kialakult nézetek*

Dr. Thürmer Gyula alezredes, a hadtudományok kandidátusa

A közelmúltban mind a külföldi, mind a hazai szakemberek körében élénk vita alakult ki a hadigazdaság és a katonai gazdálkodás elméletének egymáshoz és a hadtudományhoz való viszonya kérdésében. A vita tárgyát a katonai gazdaságtan tudományterületei önállóságának és a tudományok rendszerében való hovatartozásának tisztázása és eldöntése képezi. E problémakörön belül a vizsgáldás irányai a következők:

1. A katonai gazdaságtan rendelkezik-e azokkal a kritériumokkal, melyek alapján önálló tudományterületnek minősíthető;

2. A katonai gazdaságtan tárgya alapján a hadtudomány önálló terület-e, vagy a közgazdaságtudomány ágazata;

3. A hadigazdaságtannak és a katonai gazdaságtannak milyen az egymáshoz való viszonya;

4. A hadsereg gazdálkodásának elméleti problémáival foglalkozó tudományterület jelenleg használt megnevezései (a fegyveres erők gazdaságtana, katonai gazdaságtan, hadsereggazdálkodástan, csapatgazdaságtan) közül melyik elfogadása és alkalmazása indokolt?

A szakirodalomban a vázolt kérdésekkel kapcsolatban ez ideig számos álláspont ismertetése jelent meg, melyek közül a vitában uralkodó nézeteket – legjobban, – a következők tükrözik:

A. *Lagovszkij vezérőrnagy*, a hadtudományok doktora, a „Fegyveres erők gazdasága” című cikkében, – amely a *Honvédelem* 1970. 10. számában megjelent, – felveti és indokolja, hogy:

– a hadtudományon belül felmerül egy külön tudományág létrehozásának szükségessége, amely felölelné a hadseregben folyó gazdasági tevékenység elméleti kérdéseit és tanulmányozná a hadseregépítés ez irányú problémáit;

– a hadsereg gazdasági kérdéseivel foglalkozó tudományterületet a „fegyveres erők gazdaságtan”-ának célszerű nevezni;

– a hadigazdaságtan és a fegyveres erők gazdaságtana – a tárgyak, tartalmuk közötti lényeges különbség és jelentőségük alapján –, a hadtudomány önálló területeit képezhetik.

Ezen a vitaindító álláspont sajtóban történő megjelenése után, a „Vojennaja Miszl” hasábjain széles körű véleménycsere bontakozott ki, amelyben ez ideig részt vett:

* Megjelent a *Honvédelem* 1972. évi 3. számában.

M. Sifman ny. czredes a közgazdaságtani tudományok kandidátusa szerint:

a fegyveres erők gazdaságtana, önálló tudományterületként való minősítése már régen beérett probléma. A Lagovszkij vezérőrnagy javaslatának aktualitása abból a szükségyszerűségből ered, hogy le kell küzdeni azt a szakadékot, amely az állam által a fegyveres erők feltöltésére, fenntartására, a csapatok harcoképzésére biztosított hatalmas anyagi eszköz mennyisége, és ezek nagyobb hatásfokú, gazdaságosabb felhasználási módjának tudományos kutatási szintje között kialakult.

A fegyveres erők gazdaságtana mint tudományterület — csak akkor fog önálló elméleti jelleggel rendelkezni, ha tanulmányozása és oktatása nem általánosságban, hanem a fegyver-nemek és szolgálati ágak sajátosságainak megfelelően történik. Ellenkező esetben elkerülhetetlen az átfedés a hadigazdaságtan általános elméletével.

Kérdésként merül fel ki fogja a fegyveres erők gazdaságtanának elméleti kérdéseit oktatni? Célszerűnek látszik az ilyen irányú képzés biztosítása érdekében az akadémiák politikai gazdaságtan tanszékét átszervezni politikai gazdaságtan és hadigazdaságtan tanszékké. Ezekre a tanszékekre kell bízni a hadigazdaságtani képzés kérdéseinek kidolgozását és oktatását. Ezek részvételével a különböző tanszékek állományából ki kell jelölni megfelelő szak és közgazdasági képzettséggel rendelkező tiszteket a fegyveres erők gazdaságtana elméleti és gyakorlati kérdéseinek kidolgozására és oktatására.

A távolabbi perspektívában meg kell vizsgálni az egyetemnek mérnök-közgazdász fakultásain a katonai közgazdászok képzésének megszervezését. A katonai közgazdászok igen pozitív szerepet tölthetnének be a katonai gazdálkodás tudományos megszervezésében és a rendelkezésre álló eszközök kihasználási hatásfokának növelésében.

A jövőre vonatkozóan még igen sok munka vár a *hadigazdaságtan* és a *fegyveres erők gazdaságtana* úgynevezett „sávhátárainak” és a hadigazdasági-katonai gazdálkodási képzés tematikájának kidolgozása területén.

G. Fjodorov tartalékos alezredes a Hadtáp és Szállítási Akadémia politikai gazdaságtan tanszékének megbízott professzora, úgy ítéli meg, hogy:

„...igaza van Lagovszkij vezérőrnagynak amikor azt bizonyítja, hogy a hadigazdaságtan mellett ki kell alakítani a fegyveres erők gazdaságtanát mint önálló tudományterületet”.

Nem indokolt a szerzőnek azon törekvése melyből kitűnik, hogy a fegyveres erők gazdaságtanának tárgyát, tartalmát, feladatait, csak a háború előtti időszakra korlátozza. Célszerűnek látszik a fegyveres erők gazdaságtanának kutatási határait a háború időszakára is kiterjeszteni, amikor is a hátszeregek társadalmi-gazdasági lényege teljes mértékben megmutatkozik. E tudományterület kutatása tárgyának ilyen „kiszélesített” értelmezése semmiképpen sem teszi módóvó a hadigazdaságtant, ugyanakkor a fegyveres erők gazdaságtanát pedig nem olyan tudománnyá teszi, amely ismétli a hadigazdaságtan elméletét. Fordítva a tudományterületek kölcsönös kapcsolatának igazolása, a köztük levő kölcsönös összefüggés visszatükröződése lesz.

A. Pozsarov J. o. kapitány a közgazdaságtani tudományok doktorának az a nézete, hogy:

nagy érdeklődésre tarthat számot az a javaslat, mely egy sajátos tantárgy — a fegyveres erők gazdaságtanának — létrehozását indokolja.

A Lagovszkij vezérőrnagy álláspontjából úgy tűnik mintha két hadigazdasági tantárgy — elméleti és alkalmazott — hovezetésére lenne szükség. A szerző által kifejtett álláspont ilyen irányú értelmezése azonban nem helyes. A hadigazdaságtan mint határterületi tudományág azzal a sajátossággal rendelkezik, mely szerint két kapcsolatos terület — a gazdaság és a fegyveres erők — rokon viszonyait tanulmányozza.

Ebből a sajátosságból eredően megvan a lehetősége annak, hogy a közgazdaságtanból ki-

minden a gazdaságban katonai problémáinak elemzésével át lehet menni a politikai gazdaságtan és a hadigazdaságtan területeiről a hadigazdasági viszonyokra.

1. *Muziesenyko vezérőrnagy* álláspontja az, hogy:

a tudományos és műszaki előrehaladás lényegesen megváltoztatja és bonyolulttá teszi a hadigazdasági problémákat. A hadigazdasági elmélet már nem korlátozódhat csak a gazdasági problémákkal és a termelés háborús viszonyok közötti feladatainak tanulmányozására. Napjainkban a hadigazdaságtan feladata, hogy a fegyveres erők építésének — tudományterületébe tartozó — kérdéseit tisztázza.

„A fegyveres erők gazdasága” témájáról szóló cikk részletesen ismerteti az alkalmazott kutatások fő irányait. Ezek közé tartozik a fegyverrendszerek gazdasági gazdasági és gazdasági mérlegelési kritériumai, a szabványosítás, az ellátás, a közlekedés, a javítás, a vezetés stb. problémái. Észre kell venni a cikkben a kérdések újszerű felvetését és azt a gyakorlati tendenciáját, amellyel magára vonta nemcsak a gazdaság kérdéseivel foglalkozó kutatók, hanem a tervezés, a fegyverzet és az anyagi-technikai biztosítás kérdéseivel foglalkozó gyakorlati szakemberek figyelmét is.

Mindemellett nem lehet egyet érteni a szerzőnek azon javaslatával, hogy a hadtudományon belül egy speciális tudományterületet kell létrehozni, amely felölelné a *fegyveres erők gazdasági tevékenységének elméleti kérdéseit és tanulmányozná a fegyveres erők építésének gazdasági problémáit*. A Lengovszkij vezérőrnagy által a fegyveres erők gazdaságtanának tárgykörébe sorolt példák ilyen módon való tanulmányozása jelentős akadályokba ütközne, mivel a fegyveres erők technikai és anyagi biztosítása, a gyártás, a pénzügy stb. terén felmerülő kérdések nem vizsgálhatók kizárólag csak a hadsereg tevékenységének szempontjából.

Muziesenyko vezérőrnagy álláspontjának helyességét a következő példákon keresztül bizonyítja:

— vegyük a fegyverrendszerek létrehozásával összefüggő gazdasági problémákat. Ismeretes, hogy csak magukba foglalják a költségek és az elért eredmények minden időszakra vonatkozó elemzését, kezdve a mintapéldányok kidolgozásától, a gyártáson, ellátáson keresztül a fegyverzeti rendszerből történő kivonásig. Következésképpen, az új harci technika létrehozásának gazdasági kérdéseit nem szabad csak a fegyveres erők belső tevékenységének szempontjából vizsgálni.

— vagy vegyük az anyagi eszköz-tartalékokat, amelyek a hadsereg ellátásának az alapját képezik. Könnyű meggyőződni arról, hogy ezt a kérdést ugyanúgy nem lehet elszigetelten, egyik vagy másik szerven belül vizsgálni. Hiszen a tartalékok mennyisége bekébe az ország gazdasági, a háború megkezdésekor pedig a termelés széttelepítésének lehetőségeitől függ. Minél bonyolultabb a termelés a háború megkezdésekor (különösen atomfegyver alkalmazása esetén), annál nagyobb a jelentőség az anyagi eszközök időbeni felhalmozásának.

Ilyen kölcsönös függőség mellett az anyagi eszközök optimális tartalékainak meghatározását kizárólag komplex módon — az iparnak a haditermelés fejlesztési lehetőségeinek és a fegyveres erők anyagi szükségleteinek figyelembevételével, valamint az ipar felkészítése és a tartalékok fentartására fordított költségek összehasonlításával állapítható meg. Észeknél sokkal bonyolultabb a közlekedés kérdése, mivel egységes rendszer biztosítja a katonai és a népgazdasági szállításokat. A közlekedési eszközök korszerűsítésének és a szállítás megszervezésének egész folyamatát a népgazdaságban meggyőzően meg kell vizsgálni, és a hadsereg csak megrendelőként szerepel.

Az ismertettet példák elég meggyőzően bizonyítják, hogy az *alapotví hadigazdasági kérdéseket nem lehet kidolgozni — még kevésbé megoldani — az ország gazdasági lehetőségeinek figyelembevétele nélkül*. Az olyan próbálkozás, hogy a hadigazdasági problémákat a hadsereg belső tevékenységének szemszögéből vizsgálják csak beszűküléshez és egyoldalú elemzéshez vezetne, ami viszont nem felel meg a dialektikus módszernek.

Alább, hogy az egyik vagy másik jelenségből helyes következtetéseket vonjunk le az szükségesség, hogy vizsgáljuk meg a többi jelenségekkel való kölcsönös kapcsolatát és kölcsönös függőséget. Az elemzés teljességének és sokoldalúságának a követelménye — lenni követelmény, amely megöngya az elméleti és a gyakorlati szakembereket a töve ttektől és a hibák elkövetésétől. Teljesen nyilvánvaló, az ilyen hozzáállás előfeltétele annak, hogy a hadigazdasági problémákat egységben és az ország gazdasági lehetőségeivel összefüggésben vizsgálják, hiszen amint mondják a hadsereg gazdasági problémáinak tulajdonképpeni gyökerei az „általános” gazdaságba fonódnak, amely ugyanakkor az anyagi alapjukat és ellátásuk forrását képezi. Ez objektív szükségessé teszi, hogy fegyveres erőink építése és ellátása minden kérdését az állami gazdálkodással szerves összefüggésben és egységben vizsgáljuk. Ily módon, gyakorlatilag lehetetlen a hadigazdasági problémákat két önálló ágra — hadigazdaságra és külön a fegyveres erőkn belüli gazdaságra — bontani.

Ugyancsak nehéz egyetértetni Lagovszkij vezérőrnagy azon állításával, hogy a fegyveres erők gazdasága hasonlóképpen tükrözi a vizsgált kérdések tartalmát, mint ahogy az „ipargazdaság” a „közlekedésgazdaság” meghatározza a kérdések azon csoportját, amelyeket az ipar és a közlekedés működése érdekében kell kidolgozni. Ebben az esetben aligha lehet szó analógiáról, mivel az ipar és a közlekedés a népgazdaság alkotó részeit képezik, amit nem mondhatunk el a fegyveres erőkről.”

Az ipar, a közlekedés és a fegyveres erők — gazdasági tevékenységük jellege alapján — nem azonos kategóriába tartozó fogalmak, így lényegüket tekintve sem hasonlatosak. Az iparra és a közlekedésre az a jellemző, hogy *belső gazdasági erőforrásaikra támaszkodva tevékenykednek, saját önálló ágazati gazdasággal rendelkeznek*. Az ipartól és a közlekedéstől eltérően a fegyveres erők viszont nem rendelkeznek saját belső gazdasági erőforrással és működésüket az ország népgazdasága biztosítja. Következésképpen, mivel a fegyveres erőknél nincs önálló gazdasága, ezért a fegyveres erők gazdaságát nem lehet ágazati gazdaságnak tekinteni.

A hadigazdaságtan nemcsak a gazdasági potenciál kutatására korlátozódik, hanem felöleli a fegyveres erők gazdasági biztosításának összes problémáit békeben és háborúban, beleértve az anyagi és technikai ellátást, a szállítást stb. A hadigazdaságtan tárgykörébe tartozó problémák szétbontása két önálló ágra, illetve két önálló tudományterületre aligha fogja elősegíteni a hadigazdasági kutatások fejlődését.

Új tudományterületek létrejötte nem adminisztratív akarati tövékenységek része, hanem a gyakorlatban az ilyen lehetőség sincs kizárva. Az új tudományterületek létrehozását a megérett feltételek hívják életre és a tudomány fejlődése teszi lehetővé olyan esetekben, amikor felmerül új dolgok, új feladatok megismerésének és a kapcsolatos jelenségek kutatásának a szükségessége. Ilyen értelemben a fegyveres erők gazdasága minőségileg nem új dolog.

A hadigazdaságtan a fejlődés folyamán lényeges változásokon ment keresztül, felmerültek olyan bonyolult problémák, amelyeket csak mélyreható és sokoldalú tudományos vizsgálatok alapján lehet helyesen megoldani. Tehát a kérdésnek a lényege nem egy új tudományterület létrehozása, hanem a konkrét hadigazdasági problémák vizsgálatainak elmélyítése és kiszélesítése, a tudományos és technikai fejlődés eredményeinek legteljesebb felhasználása céljából a hadsereg harcoképességének és harcászati képességének fokozása érdekében.

Szükségtelen bizonyítani, hogy korszerű viszonyok között mélyreható gazdasági ismeretekkel kell rendelkezni a vezetési tőrzésbe beosztott tábormozdókban és tisztékben. Ilyen irányú ismeretek nélkül ma már lehetetlen elvégezni az elhatározások műszaki-gazdasági elemzését, de nemcsak a haditechnika területén, hanem még a harcászati, a hadművelési művészetben és a hadseregben sem. *A hadigazdasági képzésnek* az általános elméleti kérdések mellett fel kell ölelni a fegyvernemek, szolgálati ágak profiljának megfelelő alkalmazott problémákat is. Ezen kívül ilyen kérdések mint az üzemgazdaság, a harci technika alkalmazása, üzemeltetése és javítása, csapatgazdálkodás, gazdaságtan, különböző hadigazdasági számvetéssel kapcsolatos módszertana szerepeljen a tisztai főiskolák és katonai akadémiák tematikai programjaiban.

Következésképpen az elsőrendű feladat nem új tudományterület létrehozása, hanem a katonai tanintézetekben a hadigazdasági képzés bevezetése, fejlesztése és ennek érdekében a hadigazdasági tanszökek megszervezése. Az illetékes tudományos erők és tanszökek feladata — a hadigazdasági elmélet és az alkalmazott problémák kidolgozása, továbbá az érintett szaktananyagokon belül a hadigazdasági kérdések alapos tanulmányozása.

M. Gludkov ezredes a hadigazdaságtan kandidátusa, docens szerint:

szükség van a fegyveres erőkön belül a gazdasági kutatómunkára, mint az olyan tudományos megalapozott irányító tevékenység feltételére, mely arra irányul, hogy a legmagasabb harcérteket a leggazdaságosabb eszközökkel és módon őrjük el. Ebből a szempontból a „fegyveres erők gazdaságtanára” vonatkozó javaslat nem kritizálható. A Lagovszkij vezérőrnagy álláspontjával kapcsolatos hozzászólásokban kifejtett támogató vélemények nem voltak hiábavalók, mert maguk után vontak néhány elvi ellenvetést mint például;

— A fegyveres erők szükséglete, fogyasztása hasonlóan más fogyasztáshoz elválaszthatatlan része annak az egységes gazdasági folyamatnak, melynek kiindulópontja és meghatározó tényezője a termelés. Ez hozzá létre az új termelési szükségleteket, ösztönzi és kifejleszti a termelési folyamatokat. A hadsereg fogyasztása, mint társadalmi-termelési viszony nem képezheti egy sajátos tudomány tárgyát, ezt nem lehet megérteni a termelés elemzése nélkül. Ilyen oldalról ez egyaránt beletartozik a politikai gazdaságtan és a hadigazdaságtan tárgyába is.

— A fegyveres erők gazdaságtanának tárgya keverése a különböző gazdálkodási tevékenységeknek, melyeknek mindegyikében a gazdasági viszonyokat az adott közgazdasági tudományok (a gazdasági tervezés, pénz-, munkaerő-, szállítási-stb. gazdálkodás) tanulmányozzák. A fegyveres erők fogyasztásában sajátos módon újra termelődik a társadalmi termelés gazdasági viszonyainak minden formája és oldala. E viszonyok általános törvényszerűségeit a hadigazdaságtan, az egyes katonai gazdálkodási tevékenység során megjelenő problémáit pedig a közgazdaságtan funkcionális, vagy ágazati részei tanulmányozzák. Így tehát a „fegyveres erők gazdaságtanának” szükségossége eselik mivel nem szükséges az összes konkrét katonai gazdálkodási problémákat „egy totó” alá hozni, mivel ebben az esetben a hadigazdaságtant megfosztanánk annak lehetőségétől, hogy saját tárgyával foglalkozhasson.

A vita tárgyát képező problémával kapcsolatosan — korábban vagy más kiadványokban megjelent — lengyel, szovjet, magyar szakértők álláspontjai közül figyelemre méltóak a következők:

Wacław Stankiewicz lengyel szakértő könyvében azt írja, hogy:

a katonai gazdálkodás — nagy-általánosságban — a fegyveres erők keretei között folytatott gazdasági tevékenységet és ennek a népgazdasággal való összefüggéseit foglalja magában. A fegyveres erők keretei közötti gazdasági tevékenység igen sokoldalú és bonyolult folyamat. A felszerelés, a fegyverzet, a fenntartáshoz szükséges anyagok és eszközök beszerzésével kapcsolatos kérdésektől kezdve, a raktározási, az ellátási, a javítási, a karbantartási rendszereken át, azoknak a kiképzés, vagy az aktív harctevékenység alatti felhasználásáig mindent felölel.

Természetesen a katonai gazdálkodás folyamatai békében, a fokozott harcra való felkészülés időszakában és a háború körülményei között egymástól minőségileg is különböznek. Mindegyik esetben azonban a katonai doktrína alapján — amelynek egyébként az állam védelmi politikája is alá van rendelve — kialakított katonai gazdálkodás szükségletei jelentős hatással vannak mind a háborús gazdálkodás koncepciójára, mind a hadigazdaságtan elméleti problémáinak az általánosítására.

A fegyveres erők keretei közötti gazdasági folyamatok összegezésének tudományos általánosítását képező viszonylagosan önálló katonai gazdasági elmélet létrehozásáról azonban még nem beszélhetünk. De az ilyen elmélet egyes elemei — a tapasztalati vizsgálatok és a katonai gazdálkodás

születési és elméleti eredményei alapján már kirajzolódnak. E szakmai diszciplinák és a hadigazdaságtan összefüggései elég széles körűek. Így például: az ellátás gazdálkodás elmezéseit a katonai szállítási kérdéseknél kezdő, amelyekkel — a hadiipar problematikája elemzése során — a hadigazdaságtan is foglalkozik. Igen lényeges kapcsolatok jönnek létre az alkalmazó hadigazdaságtan és a katonai gazdasági tervezés között is.

A katonai gazdálkodás jelenségei, valamint a különböző tudományterületek közös tanulmányi objektumait képező kutatási célok lehetővé teszik felállítani azt a tézist, hogy a hadigazdaságtan alkotja az összekötő kapcsolatot a közgazdasági tudomány és a hadtudomány, valamint a katonai gazdaságtan között.

A. Kornijenko vezérőrnagy, a közgazdasági tudományok doktora, professzor, megállapításai alapján:

az állam egyik legfontosabb intézményében — a fegyveres erőknél csapatgazdálkodás folyik. A csapatgazdálkodás magába foglalja a csapatok élelmezési és anyagi ellátásának szervezetét, az anyagi biztosítás minden ágazatát (fegyverzet, üzemanyag, szállítás stb.) elhelyezési körletek fenntartását, pénzügyi ellátását, az egységek csapat gazdaságát stb. A csapatgazdálkodás mind békében, mind pedig háborús viszonyok között folyik. A csapatgazdálkodás biztosítja a csapat mechanizmus normális funkcionálását békés és háborús viszonyok között. A csapatgazdálkodás helyzete a csapatok harc készségét, a személyi állomány fizikai állapotát, a csapatot általános feltételeit nagymértékben befolyásolja.

A csapatgazdálkodás igen nagy jelentősége következtében jött létre ez az új speciális, konkrét tudományterület — a csapatgazdálkodás amely rendeltetésének megfelelően — konkrét közgazdaságtani tudományág.

A fent ismertetett kérdésekkel kapcsolatban természetesen nálunk is vannak a hadseregben folyó gazdálkodás elméleti kérdéseivel foglalkozó különböző nézetek a tudományterület létezésével, megnevezésével, a hadigazdaságtanhoz való viszonyával kapcsolatban. Ezek a következők:

1. A hadigazdaságtannak, — mint a hadtudomány önálló területének, — tárgyat képezi a hadsereg építésének, fenntartásának valamennyi gazdasági és gazdálkodási problémája.

2. A katonai gazdaságtan* — a hadtudomány önálló területe —, mely a hadigazdaságtan és a közgazdaságtudomány határterületein alakult ki és magában foglalja a felső szintű gazdálkodás problémáit, valamint a csapatgazdálkodás béke és háborús kérdéseit.

3. A hadigazdaságtannak tárgykörébe tartoznak a hadsereg gazdálkodásának felső szintű problémái is, a csapatgazdálkodás kérdései pedig a hadtudomány önálló területét alkotják.

A külföldi és hazai álláspontok összegezése alapján levonható olyan következtetés, mely szerint:

— a katonai gazdaságtan rendelkezik azokkal a kritériumokkal, melyek alapján a hadtudomány önálló területének lehet minősíteni;

— a hadigazdaságtan és a katonai gazdaságtan tárgya összefüggő, egymással kapcsolódó egységet alkot, amit a kölcsönhatás jellemez;

* *A magyar katonai értelmező szótár (tervezet) szerint*: „Katonai gazdaságtan a hadtudomány szervező része; a gyakorlati élet, a békegazdálkodás, a csapatgazdálkodás tudománya; kutatja — a népgazdasághoz hasonló, de sajátos jellemű gazdálkodási tevékenységeket — mint a tervezés, beszerzés, ellátás viszonyait; a tartalékképzés módjait; a norma gazdálkodás és az anyagi értékeltség elvének érvényesülését; a vezetés (szervezés) kérdéseit; a népgazdaságtan kapcsolatait stb. (Nem azonos a hadigazdaságtannal, mely a hadászati vezetés tudománya).”

— a katonai gazdaságtannak, — mint a hadtudomány önálló területének, — tárgyát képezik mind a felső szintű gazdálkodás, mind a csapatgazdálkodás kérdései.

Véleményem szerint, a vázolt problémákkal kapcsolatos álláspontok kialakításánál még számos tényezőt kell értékelni. Így például, figyelembe kell venni az adott ország és hadsereg gazdaságának méreteit, azok egymáshoz való arányát, a nemzeti jövedelemből a közvetlen katonai kiadások mértékét, a fegyverzeti rendszerben az import eredetű haditechnikai eszközök és anyagok részesedését.

Tapasztalatok azt mutatják, kis országokban ezek a tényezők rendszerint úgy alakulnak, hogy elégségesnek bizonyul a hadsereg építésének, fenntartásának, fegyveres küzdelemre való felkészítésének és háborús szükségletei biztosításának gazdasági és gazdálkodási kérdéseivel egy tudomány területén belül foglalkozni.

A kialakult nézetek értékelése és saját kutatási eredményeink összegezése alapján, a tárgyalt kérdéseket illetően, az alábbiakat rögzíthetjük!

A Magyar Néphadsereg béke- és háborús gazdasági kérdéseinek tanulmányozása egy tudományterület keretében megoldható.

A hadigazdasági és katonai gazdálkodási kérdések egymásba való kapcsolódása, kölcsönhatása, valamint a sajátos viszonyaink alapján nem indokolt ezeknek a problémáknak két önálló tudományterületre történő szétválasztása. A hadsereg külső és belső gazdasági kérdéseivel foglalkozó tudományterületet célszerű „hadigazdaság- és katonai gazdálkodástan”-nak nevezni és a hadtudomány önálló területének minősíteni.

E tudományterület elméleti kérdései oktatásának fejlesztése érdekében, indokolt a jelenlegi hadigazdasági, — katonai gazdálkodási képzés tematikájának és szervezeti feltételeinek a felülvizsgálata.

Célszerűnek látszik, hogy a politikai gazdasági tanszékek a hadigazdasági problémák és a katonai gazdálkodás általános kérdései oktatásának bázisai legyenek.

Törekedni kell arra, hogy a tanszékek szakterületüknek megfelelően, — tervszerű irányítás mellett, — fokozottabb mértékben foglalkozzanak a katonai gazdálkodás elméleti és gyakorlati problémáinak oktatásával.

Meg kellene teremteni a közeljövőben a mérnök-közgazdász-képzéshez hasonlóan, a közigazdasági egyetem keretében, a katona-közgazdász-képzés feltételeit. Ez a megoldás jelentősen elősegítené a hadsereg magasabb képzettségű gazdasági szakemberigényének kielégítését, a kettős képzettséget igénylő beosztások ellátásához szükséges káderek beiskolázásának lehetőségét.

*

A téma vitája még nincs lezárva. Az ismertetett álláspontok tanúsága szerint a katonai gazdaságtan tudomány elméleti kérdéseivel kapcsolatban még számos probléma tisztázásra vár. Úgy vélem, hogy a most közölt nézetek hozzá segítik szakembereinket a vitába való bekapcsolódáshoz és a hazai viszonyainkat figyelembe vevő álláspontok kialakításához.

Felhasznált irodalom

1. A. Lagovszkij: A fegyveres erők gazdasága
Vojennaja Misl 1970.1. sz. (Húsvételeml 1970. 10. sz.)
2. M. Sülman: Megérett probléma és megoldásának útjai
Vojennaja Misl 1970. 9. sz.

3. G. Fjodorov: A fegyveres erők gazdasága törvényszerűségének felismerése
Voennaja Miszt 1970. 8. sz.
4. Pozsarov: A hadigazdaságtan oktatásának tárgya, tartalma és felépítése
Voennaja Miszt 1971. 4. sz. (Honvédelem 1971. 10. sz.)
5. A. Muzicsenyko: A hadigazdasági elmélet átfogó fejlesztése
Voennaja Miszt 1971. 8. sz.
6. M. Gladkov: A hadigazdaságtan kialakulásánál
Voennaja Miszt 1971. 10. sz.
7. Wacław Stankiewicz: Hadigazdaságtan. Varsó 1970.
8. A. Kornyienko: A hadigazdaságtan, mint tantárgy
Voennaja Miszt 1966. 8. sz.
9. Katonai értelmező szótár (tervezet) ZMK. 1969.